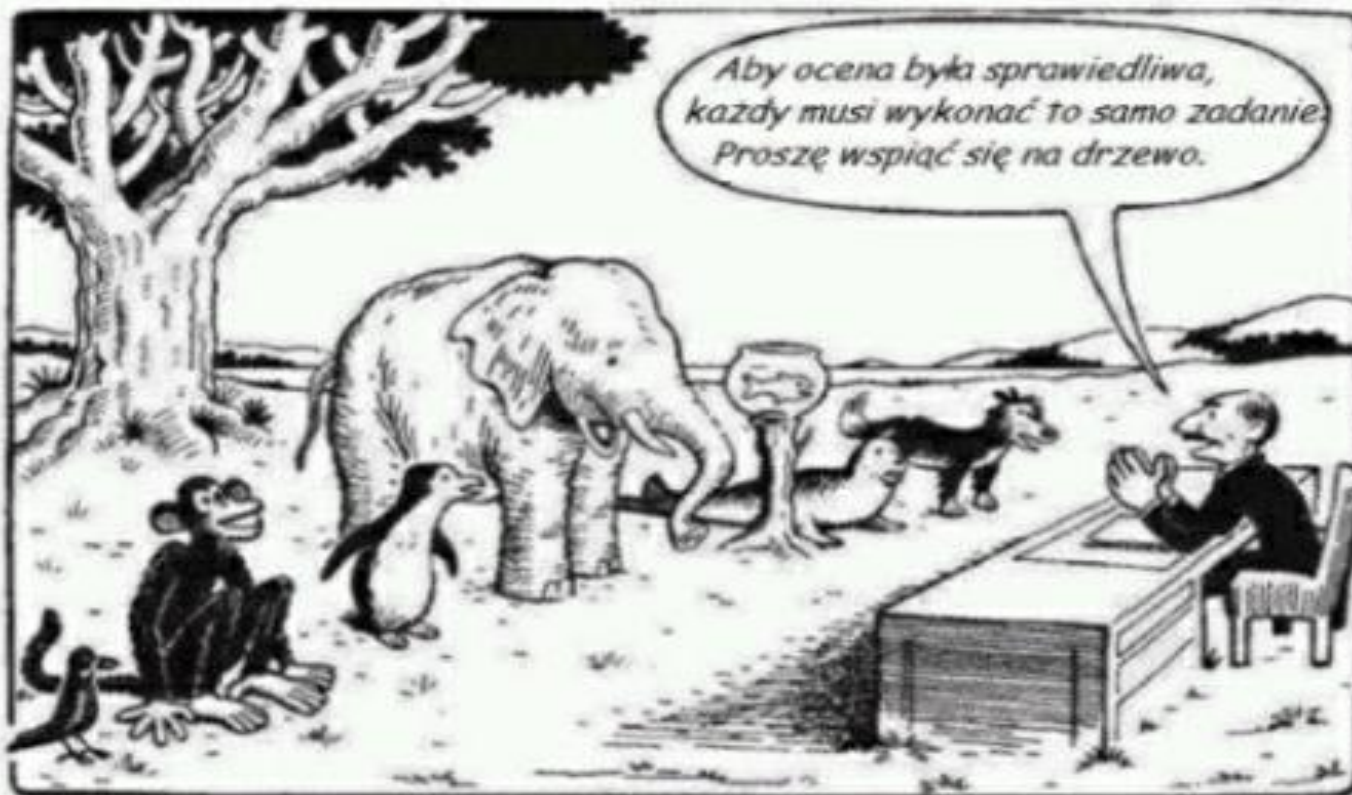

**Nauczyciel wspomagający i asystent ucznia
z autyzmem w szkole**

Beata Ignaczewska
Centrum Terapii Behawioralnej
www.autyzm.edu.pl

Dzieci ze spektrum autyzmu uczęszczają do przedszkoli, następnie kontynuują edukację w szkołach masowych, często w klasach integracyjnych.

Mogą mieć one specyficzne trudności w nauce i zachowaniu. Rodzice, nauczyciele i same dzieci powinny mieć dostęp do specjalistów oraz do programów korekcyjnych w odniesieniu do specyficznych potrzeb uczniów. Wiele z tych programów wymaga indywidualnych zajęć z nauczycielem lub/i w małej grupie. Należy więc rozważyć wybór klasy integracyjnej.

BEZUZYTECZNA.PL

Podajcie niektórych nauczycieli.

Rola nauczyciela wspomagającego i asystenta

- o nauczyciel wspomagający/ asystent i nauczyciel prowadzący **stanowią zespół**
- o nauczyciel wspomagający/asystent jest pomocnikiem nauczyciela prowadzącego
- o nauczyciel wspomagający **stoi z tyłu, za uczniem**

Zadania nauczyciela wspomagającego:

- o prowadzą wspólnie z innymi nauczycielami zajęcia edukacyjne oraz wspólnie z innymi nauczycielami i specjalistami realizują zintegrowane działania i zajęcia, określone w programie
- o prowadzą wspólnie z innymi nauczycielami i specjalistami pracę wychowawczą

uczestniczą, w miarę potrzeb, w zajęciach edukacyjnych prowadzonych przez nauczycieli oraz w zintegrowanych działaniach i zajęciach, określonych w programie

udzielają pomocy nauczycielom prowadzącym zajęcia edukacyjne oraz nauczycielom i specjalistom realizującym zintegrowane działania i zajęcia, określone w programie, w doborze form i metod pracy z uczniami

Asystent

- o Do zadań asystenta należy wspieranie nauczyciela lub wspieranie wychowawcy świetlicy
- o Asystent wykonuje zadania **wyłącznie pod kierunkiem nauczyciela lub wychowawcy świetlicy**. Asystent nie posiada uprawnień do samodzielnego prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych bez nadzoru nauczyciela lub wychowawcy świetlicy.

Asystent

asystent nauczyciela może prowadzić zajęcia opiekuńczo-wychowawcze w świetlicy, jednak wyłącznie pod kierunkiem nauczyciela lub wychowawcy świetlicy z wyłączeniem zadań określonych dla nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej.

Asystent

- o Asystenta zatrudnia się na zasadach określonych w Kodeksie pracy.

**Trudności, na jakie najczęściej
napotyka uczeń z autyzmem :**

Dążenie do niezmienności:

Problemy z zaakceptowaniem zmian w planie lekcji;

Dążenie do zakończenia rozpoczętego zadania;

Problem z zaakceptowaniem zastępstw nauczycieli;

Dążenie do niezmienności otoczenia

Problemy w zakresie interakcji społecznych

Trudności ze zrozumieniem zasad interakcji społecznych;

Naiwność;

Dosłowna interpretacja tego, co zostało powiedziane;

Brak taktu;

Problemy z naruszaniem strefy osobistej – stoi zbyt blisko rozmówcy lub go dotyka;

Trudności z rozumieniem „niepisanych zasad”, a jeśli się ich nauczy, może je stosować mało elastycznie

Ograniczone pole zainteresowań

Skupianie się na wąskich obszarach zainteresowań i wynikająca z tego niechęć do poszerzania swojej wiedzy;

Dążenie do rozmów na określone tematy;

Brak zainteresowania wypowiedziami innych osób dotyczących informacji odmiennych od zainteresowań dziecka z zespołem Aspergera

Trudności językowe

Skłonność do wygłaszania niestosownych komentarzy;

Skłonność do wtrącania się w rozmowę;

Skłonność do rozmowy na jeden temat i przerywania wypowiedzi innych;

Trudności ze zrozumieniem skomplikowanego języka;

Trudności z wypełnianiem poleceń i rozumieniem słów wieloznacznych

Wrażliwość emocjonalna

Trudności w radzeniu sobie ze społecznymi i emocjonalnymi wymaganiami stawianymi przez szkołę;

Skłonność do irytacji przez brak elastyczności w zachowaniu/postępowaniu

Niskie poczucie własnej godności;
Trudności w tolerowaniu u innych
popęłniania błędów;
Podatność na depresję
Silne reakcje emocjonalne: gniew,
ataki złości

Rola nauczyciela wspomagającego jest bardzo ważna i złożona. Nauczyciel powinien:

zachęcać dziecko do kontaktów społecznych, elastyczności, współpracy w czasie zabawy lub wykonywania prac z innymi dziećmi,

pomóc dziecku w rozumieniu i przestrzeganiu reguł zachowania;

pomóc dziecku w rozumieniu emocji, uczuć i przyjaźni, rozumienia punktu widzenia i myśli innych ludzi;

zachęcać dziecko do ćwiczenia
umiejętności prowadzenia rozmowy;
wspierać dziecko w poszerzaniu
różnorodnych zainteresowań;
zapewnić dziecku pomoc w
specyficznym problemach w uczeniu się.

Zajęcia w klasie, powinny być tak zorganizowane , aby stworzyć okazję do uczenia relacji społecznych

Oto niektóre z tych strategii:

- wykorzystaj obecność innych dzieci jako źródło wskazówek, co dziecko ma robić
- zachęcaj dziecko do współpracy w czasie zabawy
- modeluj zachowania innych dzieci w stosunku do dziecka z zespołem Aspergera
- wyjaśnij, że istnieją różne sposoby poszukiwania pomocy
- zachęcaj do kontaktu z potencjalnymi przyjaciółmi
- zapewnij nadzór w czasie przerw

**Organizacja przestrzeni w klasie
(wskazówki)**

Podstawowe zasady

- o Zachowanie struktury.
- o Dobra organizacja.
- o Wyraźne granice.
- o Bliskość nauczyciela.
- o Stymulacja wizualna.
- o Zminimalizowanie wpływu czynników zewnętrznych, rozpraszających uwagę.

W praktyce:

- o Uczeń siedzi daleko od miejsc, które mogą rozpraszać uwagę.
- o Blisko nauczyciela.
- o Z przodu klasy.
- o Obok sumiennego ucznia.
- o Daleko od okna, drzwi itp..
- o Pusty blat ławki.
- o Dywanik dla przedszkolaka.

- o Dobra organizacja pomocy.
- o Pomoce dydaktyczne w formie wizualnej.
- o Tablice z regułami, zasadami zachowania.

JAK PODPOWIADAĆ

Aby pomóc dziecku podczas nauki wykonywania jakiegoś zadania, nauczyciel udziela mu podpowiedzi manualnej. Taka forma pomocy może wydawać się dość dziwna. Dlaczego więc sugerujemy tak nietypowy sposób uczenia? Odpowiedź na to pytanie ma związek z naturą podpowiedzi.

Podpowiedzi to:

- o Polecenia, gesty, demonstracje, dotknięcia lub inne działania, które podejmujemy, aby zwiększyć prawdopodobieństwo pojawienia się prawidłowej reakcji u dziecka. Lovaas (1977) zdefiniował podpowiedź jako czynność, „która prowadzi do prawidłowej reakcji przy braku lub minimalnym treningu”.
- o Przykładowo nauczyciel uczący dziecko rozumienia polecenia „Wstań” delikatnie pomaga mu wstać z krzeselka, jeżeli dziecko samo nie wstaje.

Rodzaje podpowiedzi

- o Słowne – nauczyciel mówi coś do dziecka, co pomaga mu poprawnie odpowiadać
- o Wizualne – w formie obrazków, zdjęć
- o Modelujące – nauczyciel demonstruje poprawną odpowiedź.
- o Manualne – nauczyciel bezpośrednio porusza częściami ciała dziecka (np.: rękoma), tak aby zrealizować postawione zadanie.

Wycofywanie podpowiedzi

- o Podpowiedzi powinny być stosowane tylko w fazie nauczania i wycofywane tak szybko, jak to tylko możliwe.
- o Wycofywanie podpowiedzi polega na systematycznym udzielaniu coraz mniejszej pomocy, aż do momentu, w którym uczeń samodzielnie reaguje poprawnie.

Wycofywanie podpowiedzi

- o Podpowiedzi mogą być wycofywane, jeśli chodzi o intensywność ich udzielania (od pełnych podpowiedzi, poprzez częściowe, do braku podpowiedzi).
- o Wycofywanie podpowiedzi w zależności od czasu ich udzielania (brak opóźnienia, aż po dłuższe opóźnienia np.: dwie, kilka sekund)

Stosuj wsparcie wizualne dla wszystkich wypowiedzianych informacji w postaci:

Tekstu pisanego bądź obrazków odzwierciedlających przekaz mówiony – duże pomoce wizualne (slajdy, rysunki na tablicy);

Dostarcz na biurko ucznia krótkie instrukcje do zadań (w formie obrazków i/lub słów/ haseł);

W czasie dyskusji stosuj wizualną metodę wskazywania ucznia, który ma zabrać głos w dyskusji (obserwuj tempo reakcji w momencie kiedy dziecko musi przenieść uwagę z jednego mówiącego na drugiego);

Stosuj plany obrazkowe (obrazkowe plany aktywności)

Umieść reguły, zasady tak, aby były widoczne z każdego miejsca w klasie (zredukuje to potrzebę werbalnego powtarzania reguł – wystarczy wskazać ręką);

Należy umieszczać właściwe sformułowania oczekiwanych przez nas zachowań, które obowiązują całą grupę, w miejscach widocznych dla wszystkich uczniów po to, by mieć możliwość szybkiego odniesienia się do nich.

● Pamiętaj
o zapisaniu
pracy domowej

Patrzę na osobę,
która do mnie
mówi

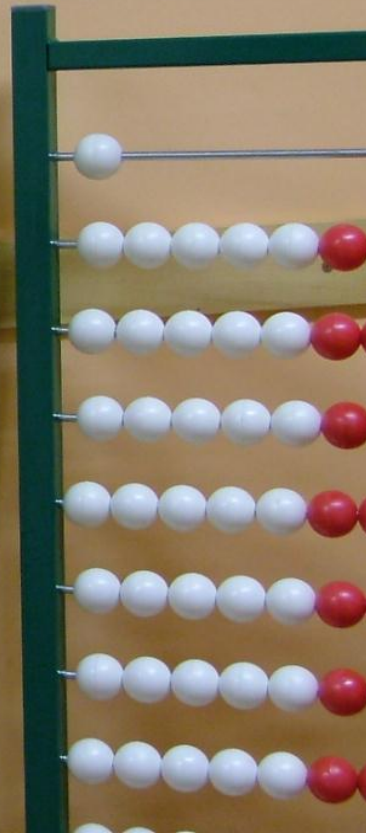

Wykonuję
polecenia pani

Zgłaszam się,
gdy znam
odpowiedź

Pytam
gdy nie rozumiem
polecenia

Patrzę na osobę,
która do mnie
mówi

Używamy
„czarodziejskich”
słów.

Cierpliwie
słuchamy
wypowiedzi
innych.

Pomagamy sobie
wzajemnie.

*Używamy
„czarodziejskich”
słów.*

*Cierpliwie
słuchamy
wypowiedzi
innych.*

*Pomagamy sobie
wzajemnie.*

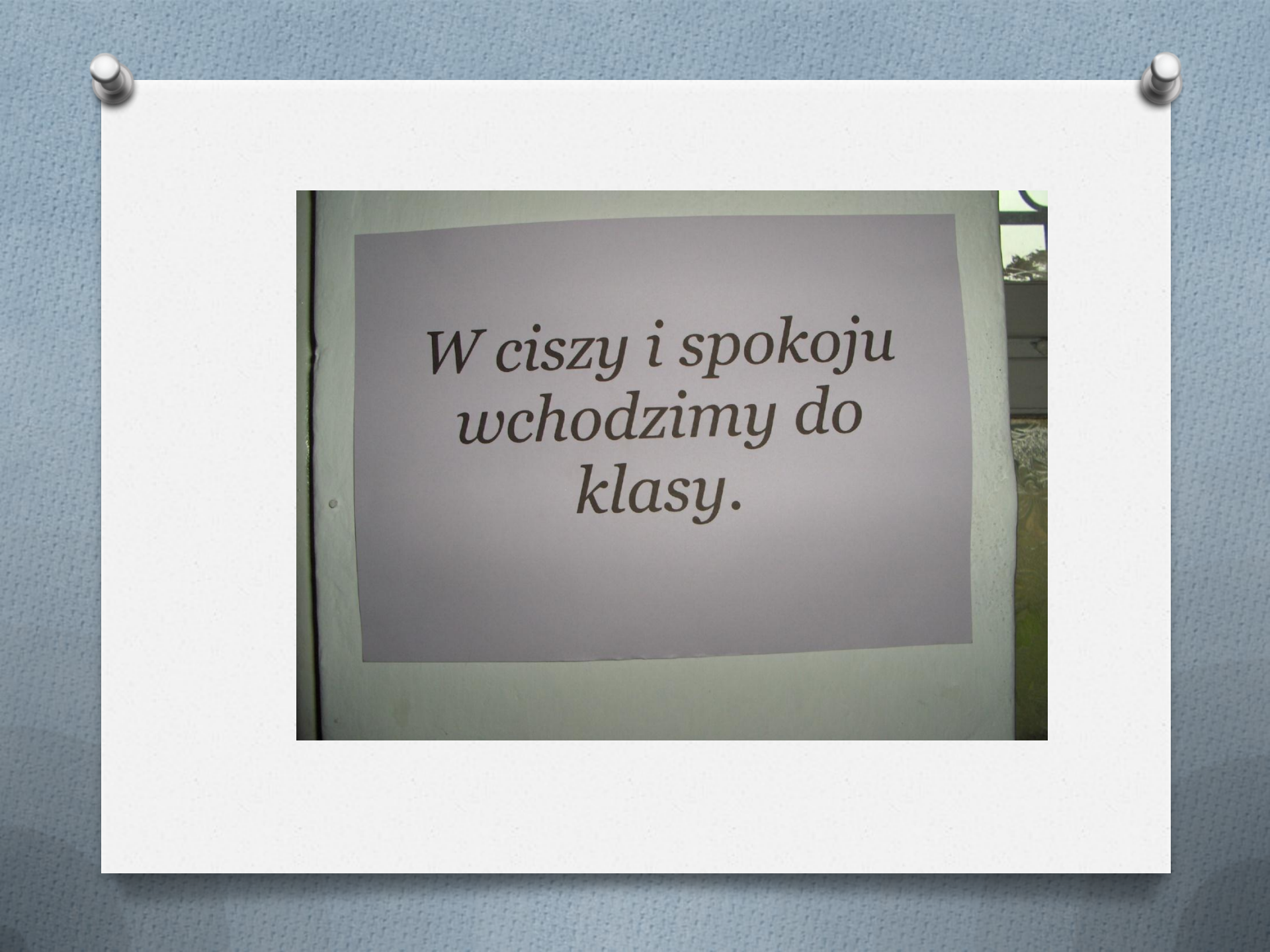
*Na zajęciach
zachowujemy się
godnie.*

*Słuchamy poleceń
nauczyciela.*

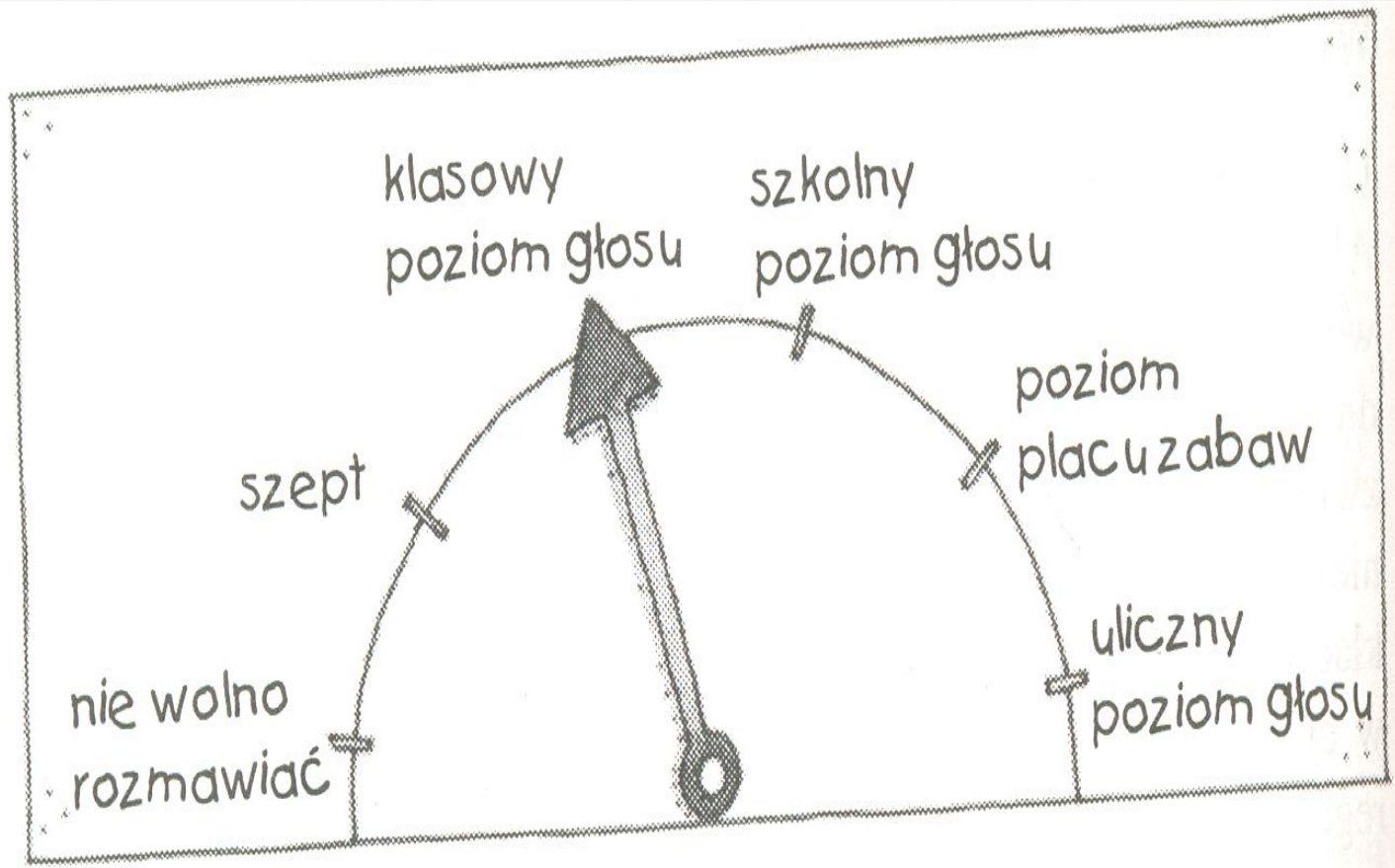
A photograph of a green sticky note with text, pinned to a white sheet of paper on a blue wall. The sticky note is rectangular with slightly irregular edges and is centered on the white paper. The text is written in a dark, serif font. The white paper is pinned to a blue wall with two silver pushpins at the top corners. To the right of the white paper, a portion of a colorful flag is visible.

*Uśmiechamy się
wokół.*

A photograph of a white rectangular piece of paper pinned to a blue textured wall with two silver pushpins at the top corners. The paper has a dark grey rectangular area in the center containing text in a black serif font. The text is a Polish quote: "W ciszy i spokoju wchodzimy do klasy." The paper is slightly wrinkled and has a small hole on the left edge.

*W ciszy i spokoju
wchodzimy do
klasy.*

nie wolno
rozmawiać

szept

klasowy
poziom głosu

szkolny
poziom głosu

poziom
placu zabaw

uliczny
poziom głosu

Preferencje dotyczące miejsca, w którym powinno siedzieć dziecko:

Zapewnij przejrzyste pole widzenia dziecka na linii dziecko – nauczyciel – dziecko duże pomoce wizualne;

Minimalizuj optyczne i słuchowe „rozpraszacze”;

Posadź ucznia blisko nauczyciela w celu zmaksymalizowania możliwości słyszenia głosu nauczyciela;

Miej powyższe na względzie w momencie usadzania dziecka w różnych sytuacjach szkolnych (klasa, świetlica, biblioteka itp.);

Posadź dziecko z dala od okna, drzwi

Utrzymanie uwagi i zainteresowania ucznia

- Nagradzaj ucznia za zaangażowanie w czasie lekcji, doceń jego wysiłek;
- Nakieruj uwagę ucznia, gdy zaczyna przejawiać niewłaściwe zachowania;
- Używaj języka zrozumiałego dla ucznia;
- Używaj przykładów

- Odwołuj się do pojęć aktualnych w środowisku uczniów oraz ich ulubionych zajęć;
- Podawaj najważniejsze elementy lekcji w najbardziej interesujący sposób, powtarzaj je, wypisuj na tablicy;
- Zachęcaj ucznia do zadawania pytań (im jest bardziej zaangażowane, tym więcej poświęca uwagi lekcji);

- Stosuj pokazy, używaj pomocy wizualnych;
- Używaj umownych, niewerbalnych znaków w celu przywołania uwagi uczniów i wykonywania przez nich określonych czynności;
- Werbalnie przywołuj uwagę, np. *Patrzcie tu i słuchajcie, Kasiu, Janku...*

**Reguły i zasady postępowania
obowiązujące w klasie
(wskazówki)**

Zasady społeczne wprowadzane w klasie

1. Zasady formułujemy krótko- im mniej wyrazów, tym łatwiej zapamiętać.
2. Zasady formułujemy pozytywnie – są wskazówkami jak należy się zachować.

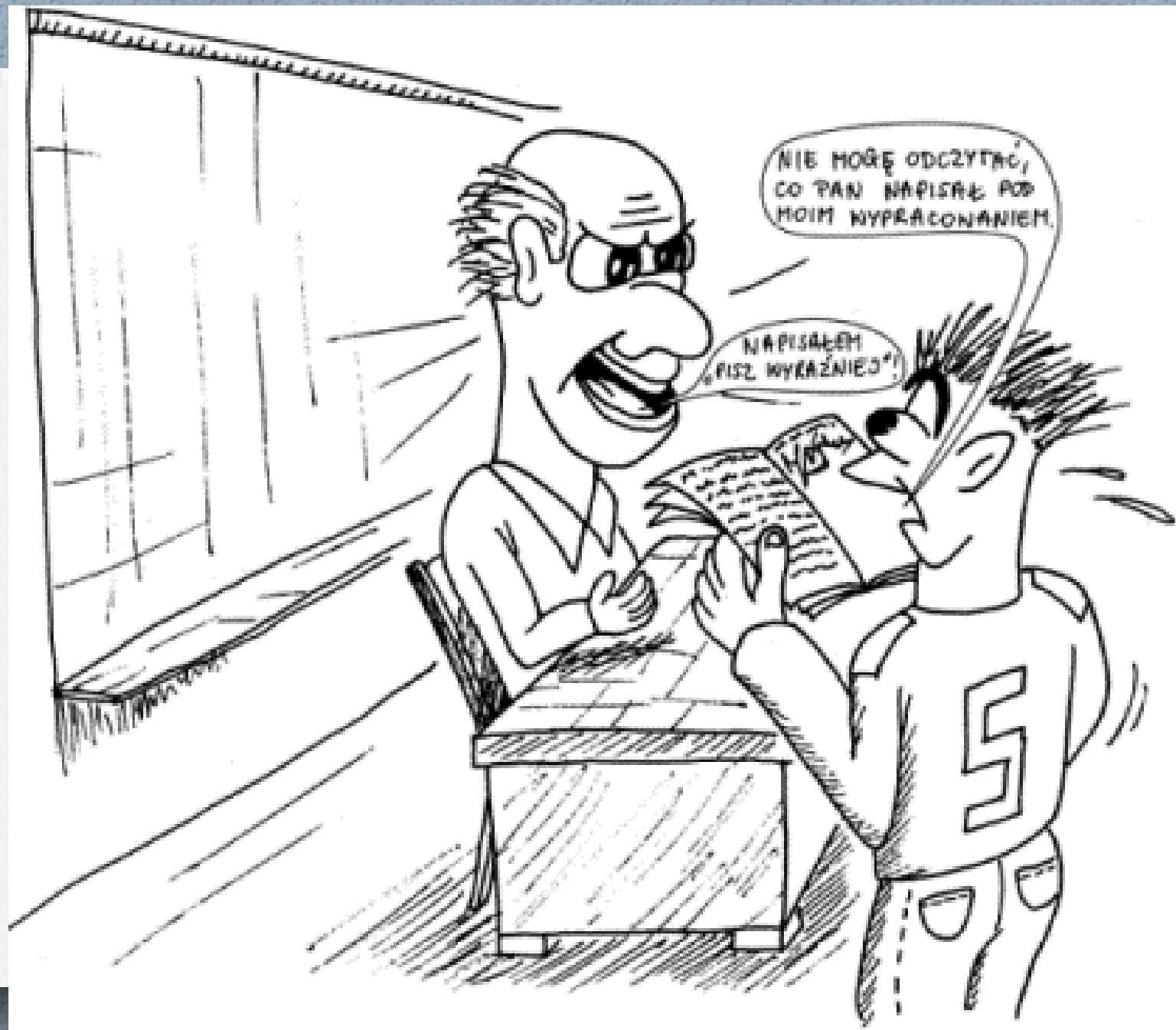
Słucham innych.

Jestem spokojny.

Jestem cicho.

5. Zasady powinny być przestrzegane zawsze. Dla wielu dzieci wyjątek oznacza przesunięcie granicy i stworzenie nowej zasady.

6. Zasady powinny obowiązywać obie strony. Uczniów i nauczycieli.
Pamiętajmy, że dzieci uczą się przez naśladownictwo.

NIE MOGĘ ODCZYTAĆ,
CO PAN NAPISZE POD
MOIM WYPRACOWANIEM.

NAPISZ MI
„PIŚL WYRAŹNIEJ”!

7. System zasad powinien być dynamiczny- dopasowujemy go do zmieniających się zasad.

7. Nie pozwalajmy na dyskusje o zasadach, w odniesieniu do konkretnej sytuacji.

Zaangażowanie dzieci w czasie lekcji:

Sprawdzaj, czy uczeń nadaża, czy ma otwartą książkę na odpowiedniej stronie, czy patrzy na ciebie wtedy, gdy powinien;

Zadawaj pytania. Wywołuj ucznia do odpowiedzi lub każ dzieciom odpowiadać chórem. Rutynowo sprawdzaj rozumienie lekcji przez dziecko;

Zachęcaj do aktywności w czasie lekcji.

Wywołuj dziecko do rozwiązywania zadań na tablicy, stosuj sygnały oznaczające odpowiedzi poprawne i niepoprawne

Udzielanie wskazówek:

Przed udzieleniem wskazówek przyciągnij uwagę dziecka: poprzez kontakt wzrokowy, stosowanie sygnałów: *Stop! Patrz i słuchaj!*

Stój blisko ucznia. Nie mów na całą klasę.

Bądź konkretny. Określ jasno i wyraźnie, czego oczekujesz;

Wypowiadaj się zwięźle;

Nie pytaj, lecz stwierdzaj. Poprzedź polecenie stwierdzeniem: *Bardzo proszę, abys...*

Przykłady:

Zamiast: *Jasiu, czy mógłbyś pozbierać wszystkie papiery?*

Jasiu, proszę pozbieraj wszystkie papiery!

Zamiast: *W porządku, posłuchajcie wszyscy. Pora wrócić do pracy.*

Otwórzcie książkę na stronie 3. Jest tam opis doświadczenia. Materiały potrzebne do jego wykonania są na półce z tyłu klasy. Trzeba odpowiedzieć na wszystkie pytania na karcie pracy. Gdy skończycie, oddajcie mi karty pracy i zabierzecie się za matematykę.

Zamiast: Oczekuję od wszystkich poprawnego zachowania.

Zdefiniuj dobre zachowanie, np. *Wszyscy powinni siedzieć prosto, z rękami na biurku i patrzeć na mnie. Wtedy wiem, że uważacie.*

Zamiast: Prooooooszę o ciszę!

Mów spokojnie. Możesz użyć niewerbalnego sygnału, (np. wyłącz światło), albo ręcznego, aby dać klasie do zrozumienia, że trzeba zachowywać się cicho.

Zamiast: *Chcesz utracić przerwę?*

**Jeśli nie skończysz pracy podczas lekcji,
będziesz musiał dokończyć ją na
przerwie.**

Przykłady nieskutecznych komunikatów werbalnych

Na Twoim biurku jest bałagan!
Ciekawe jak tam Twoja praca domowa
Lepiej weź się do pracy
A czy chciałbyś abym ja przeszkadzał
tobie
Czy mógłbyś nie krzyczeć
Nie podoba mi się Twoje podejście

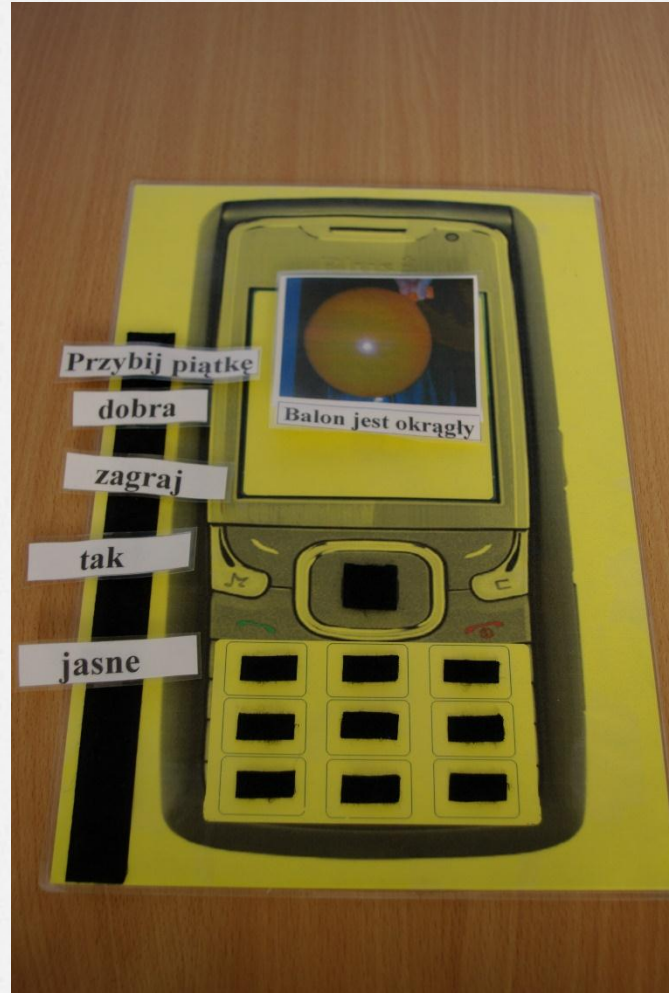
Dla większości uczniów ze spektrum powyższe strategie postępowania mogą okazać się nie wystarczające. Będą oni potrzebować indywidualnego systemu motywacyjnego.

Gospodarka żetonowa

Gospodarka żetonowa polega zbieraniu punktów, plusów czy innych symboli lub konkretów, po czym wymienianie ich na nagrody ze specjalnej puli.

Pula ta powinna być zróżnicowana i nieustannie modyfikowana.

Żetony są szczególnie skuteczne w przypadku uczniów z zespołem Aspergera, ponieważ mogą być przyznawane często i w sposób natychmiastowy. Stanowią most między zachowaniem a nagrodą.

Wskazówki dotyczące prawidłowego wprowadzenia gospodarki żetonowej

Wybierz od jednego do czterech zachowań docelowych, które będą kształtowane;

Wybierz rodzaj żetonów (młodsze dzieci lubią żetony w postaci drobnych przedmiotów, starsze- punkty);

Określ porę podsumowań żetonów, jeśli będzie ona inna niż zebranie określonej wcześniej liczby żetonów (im częściej pojawiają się problemy, tym częściej powinny być podsumowania);

Określ wartość nagród w żetonach

Zasady skutecznego programu gospodarki żetonowej

Kiedy uczeń zbiera żetony, okazuj entuzjazm i udzielaj pochwał, w których szczegółowo wskazujesz na określone, prawidłowe zachowanie.

Gdy uczeń nie zbiera żetonów, dokładnie przypominaj mu o właściwym zachowaniu

Zachowuj konsekwencję.

Przykłady nagród w szkole

Chodzenie z zeszytem ogłoszeń;

Funkcja asystenta nauczyciela;

Zmazywanie tablicy;

Możliwość przyniesienia zabawki z domu;

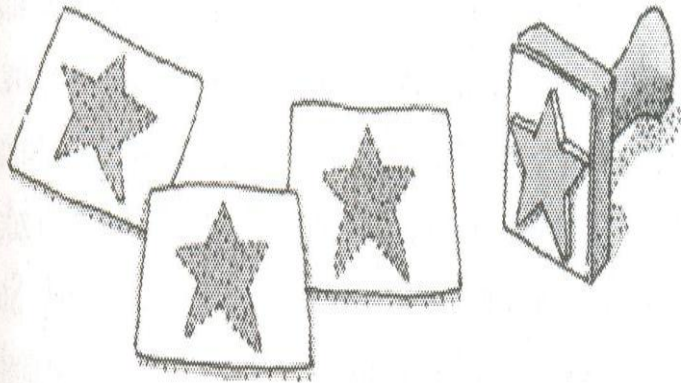
Funkcja dyżurnego;

Gry w z nauczycielem;

Dodatkowy czas wolny

Nagrody

Gry w klasie	4 żetony
Guma	2 żetony
Dodatkowy czas wolny	3 żetony
Funkcja asystenta nauczyciela	3 żetony
Prawo wyboru ławki	4 żetony

Kontrakty behawioralne

Kontrakt behawioralny to dokument mówiący o zależności pomiędzy zachowaniem ucznia i wzmocnieniem.

Kontrakt składa się z dwóch części: opisu zachowania i opisu nagrody. W opisie zachowania powinny być zawarte informacje dotyczące osoby (kto?), czasu (kiedy?) i sposobu (do jakiego stopnia?) w odniesieniu do interesującego nas zachowania. W opisie nagrody powinny być zawarte informacje dotyczące zależności pomiędzy nagrodą a zachowaniem (kiedy nagroda ma być przyznana, w jakiej ilości, itd).

Za każdym razem przed sytuacją,
czasem trwania kontraktu nauczyciel
lub uczeń przypomina zasady w nim
zawarte.

Przykłady kontraktów

KONTRAKT

Uczeń: Janek

Nauczyciel:

Przedmiot:

BYŁEM CICHY

TAK

NIE

**PRZEPISYWAŁEM Z TABLICY I
PISAŁEM ZE SŁUCHU**

TAK

NIE

SIEDZIAŁEM NA MIEJSCU

TAK

NIE

MAM WSZYSTKIE "TAK"- POCHWAŁA

UWAGA:

SŁUCHAŁEM WSZYSTKICH PAŃ TAK NIE

SPOKOJNIE BAWIŁEM SIĘ Z DZIEĆMI Tak NIE

MIAŁEM SPOKOJNĄ BUZIĘ TAK NIE

MÓWIŁEM TYLKO ŁADNE WYRAZY TAK NIE

Mam wszystkie TAK otrzymuję nagrodę :

Spełniłem kontrakt:

TAK/NIE

TAK/NIE

TAK/NIE

TAK/NIE

KONTRAKT

Uczeń: MATEUSZ

Nauczyciel:

RODZAJ ZAJĘĆ:

SŁUCHAŁEM WSZYSTKICH NAUCZYCIELI

TAK

NIE

MIAŁEM CICHĄ BUZIĘ

TAK

NIE

Spełniłem kontrakt:

TAK/ NIE   TAK/ NIE   TAK/ NIE   TAK/ NIE

Mam wszystkie **TAK** otrzymuję nagrodę : **Ben 10**

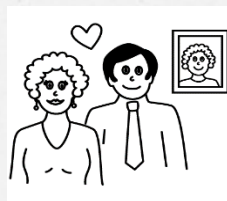
MÓJ KONTRAKT

Patrze na osoby

TAK NIE

Słucham mamy
i taty

TAK NIE

Mówię PAN/PANI do osoby dorosłej

TAK NIE

ROZWÓJ KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH

Kształtowanie umiejętności społecznych

- o Wspólne pole uwagi / uczestniczenie
- o Powitania i zwroty grzecznościowe
- o Zabawa społeczna
- o Samoświadomość
- o Konwersacje i zaprzyjaźnianie się
- o Przyjmowanie perspektywy
- o Rozwiązywanie problemów

Zabawa

***Zabawa dzięki traktowaniu
rzeczywistości "na niby" jest
najlepszym przygotowaniem do
sytuacji rzeczywistych.
Antoni Kępiński***

Nauka zabawy

Manipulacja zabawkami

```
graph TD; A[Manipulacja zabawkami] --> B[Zabawa równoległa]; B --> C[Zabawa kooperacyjna]; C --> D[Zabawa w udawanie];
```

Zabawa równoległa

Zabawa kooperacyjna

Zabawa w udawanie

Rozwój zabawy u dzieci z autyzmem

- o Podstawową formą aktywności u młodszych dzieci są zabawy sensoryczno – motoryczne.
- o Preferowanie schematycznych czynności.
- o Najsilniejsze różnice możemy zaobserwować na poziomie zabaw symbolicznych oraz w zachowaniach społecznych podczas wspólnych aktywności z innymi

Trudności w zabawach u dzieci z autyzmem:

- o tendencja do zabawy powtarzającej się,
- o ograniczenie umiejętności nauki poprzez obserwację,
- o deficyty zdolności tworzenia meta reprezentacji (trudność z tworzeniem symboli i posługiwaniem się nimi),
- o trudności z udawaniem (obniżenie poziomu rozwoju teorii umysłu),
- o obniżony poziom kompetencji językowych.

Umiejętności jakie powinno nabyć dziecko, aby uczestniczyć z zabawie tematycznej to:

współdzielenie pola uwagi,

umiejętność prowadzenia swobodnej rozmowy,

udawanie,

wchodzenie w rolę.

Współdzielenie pola uwagi

To zjawisko zachodzące, gdy dwie osoby koordynują swoje spojrzenia (przypuszczalnie też swoją uwagę) i kierują ją na jeden przedmiot.

Umiejętność prowadzenia swobodnej rozmowy

Na tę umiejętność składają się przede wszystkim zdolności: fonologiczne (zdolność posługiwania się dźwiękami mowy), składniowe (zdolność stosowania reguł gramatycznych), semantyczne (rozumienia i tworzenia znaczeń) oraz komunikacji pragmatycznej.

Udawanie

To umiejętność wykorzystywana w zabawach symbolicznych.

Formy udawania:

- o udawania substytucyjnego, polega na tym iż zakładamy, że dany przedmiot jest czymś innym np. klocek autkiem,
- o forma prawdy, polega na nadawaniu rzeczom cech, których nie ma, np. udajemy że klocek jest bardzo ciężki,
- o forma istnienia polega na wyobrażeniu sobie czegoś czego

Sposoby uczenia zabaw:

Naśladowanie

Modelowanie

- Wideomodelowanie
- Wideotrening

Łańcuchy zachowań

Centrum Terapii Behawioralnej
szkolenia:

„ Nauczyciel wspomagający i asystent
ucznia z autyzmem w szkole” 8 godz.

Kolejna edycja na jesień 2017

www.autyzm.edu.pl

Szkolenia ze Stosowanej Analizy
Zachowania

BIBLIOGRAFIA

1. Bauer J. "Empatia"
2. Bokus B. Shugar Grace W. "psychologia języka dziecka"
3. Kossewska J. "Kompleksowe wspomaganie rozwoju uczniów z autyzmem i zaburzeniami pokrewnymi"
4. Fritf U. "Autyzm-wyjaśnienie tajemnicy"
5. Młynarska M. "Autyzm w ujęciu psycholingwistycznym"
6. Pisula E. "Autyzm u dzieci-diagnoza, klasyfikacja, etiologia"
7. Pisula E. "Małe dziecko z autyzmem" Winczura B.
8. Winczura B. "Autyzm-na granicy zrozumienia"
8. Attwood A. „Zespół Aspergera”